

+ Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра аналітичної економіки та природокористування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації

проф. Гаврилюк С. В. _____

Протокол № __ від _____ 2018 р.

Програма

нормативної навчальної дисципліни

«Економічні основи ресурсозбереження»

підготовки магістра

спеціальності 051 «Економіка»

освітньої програми «Економіка довкілля і природних ресурсів»

Луцьк – 2018

Програма навчальної дисципліни «Економічні основи ресурсозбереження» підготовки магістра галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 051 «Економіка», за освітньою програмою «Економіка довкілля та природних ресурсів».

Розробник:

к.е.н., доцент кафедри аналітичної економіки та природокористування _____

Матвійчук Н.М.

Рецензент:

д.е.н., проф., завідувач кафедри аналітичної економіки та природокористування _____

Стрішенець О. М.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри аналітичної економіки та природокористування

протокол № _____ від _____ 2018 р.

Завідувач кафедри: _____ (Стрішенець О.М.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією інституту економіки та менеджменту

протокол № _____ від _____ 2018 р.

Голова науково-методичної комісії інституту _____ (Бегун С.І.)

Програма навчальної дисципліни

схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

протокол № _____ від _____ 2018 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	05 «Соціальні та поведінкові науки»	Нормативна
		Рік навчання – 5
Кількість годин/кредитів – 150 год/5 кред.	051 «Економіка»	Семестр - 10-ий
		Лекції - 26 год.
ІНДЗ: <u>немає</u>	«Економіка довкілля і природних ресурсів»	Практичні - 26 год.
		Самостійна робота - 88 год.
	магістр	Консультації - 10 год.
		Форма контролю: екзамен

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Дисципліна «Економічні основи ресурсозбереження» належить до переліку нормативних навчальних дисциплін і спрямована на вивчення особливостей функціонування фінансово-економічного механізму ресурсозбереження як основи економічного розвитку підприємств, регіонів, держави, видів, напрямків ресурсозберігаючої діяльності, оцінки її ефективності та моніторингу ресурсозберігаючих заходів.

Метою викладання навчальної дисципліни «Економічні основи ресурсозбереження» є формування комплексу знань та набуття навичок щодо теоретичних засад та економічних методів управління ресурсозберігаючими процесами.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- розуміння принципів, факторів, напрямів ресурсозбереження в умовах сучасного виробництва;
- використання методики оцінки економічної ефективності ресурсозберігаючих заходів з урахуванням соціальних та економічних факторів;
- вміння аналізувати ступінь раціональності використання ресурсів на підприємстві та вибирати оптимальні варіанти здійснення ресурсозберігаючих заходів з попередньою оцінкою їх соціо-еколого-економічної ефективності;
- здатність розробляти стратегії та інструментарій управління ресурсозберігаючими процесами на виробництві;
- вміння формувати систему мотивації впровадження ресурсозберігаючих заходів на підприємстві;
- здатність оцінювати рівень ресурсозбереження на підприємстві, визначати напрями його зростання та резерви ресурсозбереження на різних рівнях

господарювання.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ)

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Практ.	Конс.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 2. Теоретичні основи ресурсозбереження в економіці					
Тема 1. Передумови й еволюція ресурсозберігаючої діяльності	13	2	2	1	8
Тема 2. Фактори та напрямки ресурсозбереження	13	2	2	1	8
Тема 3. Якісний та кількісний аналіз наслідків ресурсозберігаючої діяльності	13	2	2	1	8
Тема 4. Оцінка економічної ефективності ресурсозберігаючих заходів	15	2	4	1	8
Тема 5. Еколого-економічний механізм управління ресурсозбереженням	13	2	2	1	8
Тема 6. Мотивація впровадження ресурсозберігаючих заходів	13	2	2	1	8
Тема 7. Інформаційна система управління ресурсозбереженням на підприємстві	14	4	2	-	8
Тема 8. Моніторинг ресурсозберігаючих процесів території	14	2	2	-	8
Разом за змістовим модулем 1	108	18	18	6	64
Змістовий модуль 2. Ринок ресурсозбереження в Україні					
Тема 9. Механізми управління ресурсозбереженням у розвинених країнах	12	2	2	-	8
Тема 10. Проблеми управління раціональним ресурсовикористанням в Україні	15	4	2	1	8
Тема 11. Розвиток ринку ресурсозбереження в Україні	15	2	4	1	8
Разом за змістовим модулем 2	42	8	8	2	24
Усього годин	150	26	26	8	88

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ з/п	Тема	К-сть год.
1	Передумови й еволюція ресурсозберігаючої діяльності 1. Передумови й еволюція ресурсозберігаючої діяльності. 2. Поняття ресурсозбереження та його складові. 3. Ресурсозбереження в умовах інформаційної економіки. 4. Поняття і класифікації ресурсів.	8

2	<p>Фактори та напрямки ресурсозбереження</p> <p>1. Концепції «фактора 4», «фактора 10», «фактора X», «нульових відходів» та результати їх застосування у розвинених країнах світу.</p> <p>2. Еколого-економічні результати застосування ресурсозбереження у різних галузях економік розвинених країн.</p>	8
3	<p>Якісний та кількісний аналіз наслідків ресурсозберігаючої діяльності</p> <p>1. Екологоорієнтовані інновації.</p> <p>2. «Ефект бумеранга».</p>	8
4	<p>Оцінка економічної ефективності ресурсозберігаючих заходів</p> <p>1. Недоліки оцінки ефективності ресурсозберігаючих проєктів на сучасному етапі.</p> <p>2. Напрямки удосконалення існуючих методичних підходів до оцінки соціо-еколого-економічної ефективності ресурсозбереження.</p> <p>3. SWOT-аналіз та зарубіжні методики оцінки еколого-економічної ефективності ресурсозбереження.</p> <p>4. Порядок розрахунку показників економічної ефективності інвестиційних проєктів із ресурсозбереження та ресурсоемності продукції.</p>	8
5	<p>Еколого-економічний механізм управління ресурсозбереженням</p> <p>1. Суб'єкти ЕЕМУР.</p> <p>2. Примусові та заохочувальні економічні методи управління ресурсозберігаючою діяльністю.</p>	8
6	<p>Мотивація впровадження ресурсозберігаючих заходів</p> <p>1. Економічні інструменти прямої та непрямой мотивації.</p> <p>2. Необхідні умови ефективного мотивування ресурсозбереження в окремого суб'єкта господарювання.</p>	8
7	<p>Інформаційна система управління ресурсозбереженням на підприємстві</p> <p>1. Основні напрямки практичного використання інформаційної системи соціо-еколого-економічних показників ресурсозберігаючої діяльності на підприємстві.</p> <p>2. Багаторівнева система СЕЕМ ресурсозбереження.</p>	8
8	<p>Моніторинг ресурсозберігаючих процесів території</p> <p>1. Особливості побудови організаційних структур з проведення СЕЕМ ресурсозберігаючих процесів на території.</p> <p>2. Організаційно-функціональна схема регіонального СЕЕМ та управління ресурсозбереженням.</p>	8
9	<p>Механізми управління ресурсозбереженням у розвинених країнах</p> <p>1. Основні державні і міждержавні програми з підвищення ресурсоефективності виробництва у розвинених країнах.</p> <p>2. Програми розвитку відновлюваної енергетики у країнах Європейського Союзу.</p> <p>3. Основні економічні мотиваційні інструменти вирішення проблеми перероблення органічних відходів у Швеції.</p> <p>4. Дуальна система Німеччини: основні принципи та результати її дії.</p> <p>5. Комплексна програма зі зменшення кількості побутових відходів у США.</p> <p>6. Проблеми ресурсозбереження та екологізації суспільного виробництва у розвинених країнах світу.</p> <p>7. Пільгове оподаткування ресурсозберігаючих технологій та продукції: світова та національна практика.</p> <p>8. Лізинг ресурсозберігаючого устаткування і технологій: світова та національна практика.</p> <p>9. Фінансово-кредитні механізми стимулювання ресурсозбереження у розвинених країнах світу.</p>	8

10	Проблеми управління раціональним ресурсовикористанням в Україні 1. Результати незбалансованого управління ресурсозбереженням в Україні. 2. Спеціалізовані послуги з ресурсозбереження. 3. Основні проблеми впровадження ресурсозберігаючих заходів у вітчизняних суб'єктів господарювання.	8
11	Розвиток ринку ресурсозбереження в Україні 1. Особливості інфраструктури вітчизняного ринку ресурсозбереження. 2. Стандартизація ресурсоспоживання та її розвиток в Україні. 3. Екологічна сертифікація та її розвиток в Україні. 4. Аудит ефективності ресурсовикористання та його розвиток в Україні. 5. Менеджмент ресурсовикористання: світова та національна практика.	8
	Разом	88

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Шкала оцінювання академічних успіхів слухача – 100-бальна. Переведення оцінки в шкалу ECTS та національну шкалу здійснюється за схемою:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	Добре
75 - 81	C	
67 -74	D	Задовільно
60 - 66	E	
1 – 59	Fx	Незадовільно

Рейтингову оцінку за екзамен (за 100-бальною шкалою) з даного курсу студент може набрати двома способами:

- 1) з урахуванням балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю без здачі екзамену;
- 2) без урахування балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю, але із здачею письмового екзамену.

В першому випадку рейтингова оцінка визначається як сума двох складових:

- сумарної кількості балів за поточне опитування з відповідних тем (40 балів);
- сумарної кількості балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю (максимум 60 балів).

Загальна сума балів за поточне опитування та підсумкове оцінювання по змістових модулях повинна становити не менше 75.

Критерії оцінювання знань студента на практичних заняттях:

Повна відповідь студента на питання семінарського заняття і додаткові питання викладача	3
Часткова відповідь студента на питання семінарського заняття	2,0-2,9
Неповна відповідь на запитання семінарського заняття	0,5-1,9
За активність на практичному занятті	0,5

В другому випадку (якщо студент протягом семестру не набрав 75 балів або хоче підвищити свій рейтинг – сумарна кількість балів, набраних за результатами підсумкового оцінювання по кожному змістовому модулю, не враховуються, а рейтингова оцінка визначається як сума двох складових:

- сумарної кількості балів за поточне опитування з відповідних тем (40 балів);
- оцінки за екзамен (максимум 60 балів).

Поточний контроль (40 балів)										Модульний контроль (60 балів)		Заг. к-ть балів	
Модуль 1										Модуль 2		100	
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					МКР 1 – 40 МКР 2 – 20			
27 балів					13 балів								
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11		
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. ДСТУ 3052-95 (ГОСТ 30167-95) Ресурсозбереження. Порядок встановлення показників ресурсозбереження у документації на продукцію. – Чинний від 1997.01.01. – К. : Держстандарт України, 1996. – 61 с.

2. Мельник Л. Г. Економіка природних ресурсів: [навч. посіб.] / Л. Г. Мельник, І. М. Сотник, О. Ю. Чигрин. – Суми : Університетська книга, 2010. – 348 с.

3. Мельник Т. Г. Эколого-экономические основы ресурсосбережения: [монография] / Т. Г. Мельник, С. А. Скоков, И. Н. Сотник; под ред. к.э.н., доц. И.Н. Сотник. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2006. – 229 с.

4. Петренко І. Енергоефективність в Україні. Підсумки року / І. Петренко // ЭСКО. – 2011. – № 4. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://journal.esco.co.ua/2011_4/art045.htm.

5. Половникова С. Ю. Ресурсозбереження в розширеному відтворенні трансформаційної економіки України: дис. ... канд. екон. наук: 08.01.01 / С. Ю. Половникова; [ДДДУ]. – Дніпропетровськ, 2003. – 182 с.

6. Про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України Указ Президента України від 13 квітня 2011 р. №462/2011. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://naer.gov.ua/>

7. Прокопенко О. В. Теоретичні основи мотивації енерго- та ресурсозбереження / О. В. Прокопенко // Ресурсозбереження та економічний розвиток України: [монографія] / за заг. ред. І. М. Сотник. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – С. 71-104.

8. Ресурсозбереження та економічний розвиток України: [монографія] / за заг. ред. І. М. Сотник. – Суми : ВТД «Університетська книга». – 551с.
9. Сметанин В. Механізм фінансування ресурсозбереження на муніципальних підприємствах комунального господарства / В. Сметанин. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//interm.gtk.gau.hu/miau/61/szmetanyin_article_1.pdf](http://interm.gtk.gau.hu/miau/61/szmetanyin_article_1.pdf).
10. Сотник І. М. Економічні основи ресурсозбереження: [навч. посіб.] / І.М. Сотник. – Суми: Університетська книга, 2013. – 284 с.
11. Сотник І. М. Управління ресурсозбереженням: соціо-еколого-економічні аспекти: [монографія] / І. М. Сотник. – Суми : СумДУ, 2010. – 499 с.
12. Сотник І. М. Еколого-економічні механізми мотивації ресурсозбереження: [монографія] / І. М. Сотник. – Суми : ВВП «Мрія» ТОВ, 2008. – 330 с.
13. Сотник І. М. Економічне стимулювання ресурсозбереження у контексті сталого розвитку України /І. М. Сотник // Економіст. – 2010. – № 12 (290). – С. 72-75.
14. Суходоля О. М. Енергоефективність національної економіки: методологія дослідження та механізми реалізації: [монографія] / О. М. Суходоля. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 400 с.

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Передумови й еволюція ресурсозберігаючої діяльності.
2. Поняття і класифікації ресурсів.
3. Економічні, соціальні, політичні та екологічні передумови розвитку ресурсозберігаючої діяльності.
4. Поняття ресурсозбереження та його складові.
5. Фактори підвищення ресурсоефективності економічних процесів.
6. Класифікація ресурсозберігаючої діяльності за видами ресурсів, що зберігаються, та за змістом процесів, що відбуваються.
7. Класифікація ресурсозберігаючої діяльності за масштабами дії, обсягами фінансування та результатами.
8. Класифікація ресурсозберігаючих процесів за стадіями життєвого циклу продукції.
9. Напрямки ресурсозбереження.
10. Процеси ресурсозбереження за можливостями реалізації.
11. Види ресурсозберігаючого потенціалу.
12. Ефекти ресурсозбереження за формою зовнішнього прояву та залежно від лага часу.
13. Ефекти ресурсозбереження за можливостями кількісного виміру та широтою охоплення.
14. Види ефектів ресурсозбереження за видами результатів та видами ресурсів, які заощаджуються.
15. Класифікація ефектів ресурсозбереження за стадіями життєвого циклу ресурсу, який заощаджується та за споживачами (реципієнтами).
16. Позитивні та негативні аспекти ресурсозбереження.
17. Показники ефективності ресурсовикористання.

18. Проблеми оцінки економічної ефективності ресурсозбереження з урахуванням соціальних та екологічних факторів.
19. Економічна ефективність ресурсозберігаючих заходів на макроекономічному та регіональному рівнях.
20. Економічна ефективність ресурсозбереження на рівні підприємства.
21. Суть та принципи формування еколого-економічного механізму управління ресурсозбереженням.
22. Функціональні підсистеми еколого-економічного механізму управління ресурсозбереженням.
23. Ключові стратегії ресурсозбереження на державному та регіональному рівнях.
24. Стратегії ресурсозбереження на підприємстві та їх компоненти.
25. Еколого-економічні інструменти управління ресурсозберігаючою діяльністю.
26. Сутність та складові мотивації ресурсозбереження. Фактори стимулювання ресурсозберігаючих заходів.
27. Оцінка ефективності мотивації ресурсозберігаючих заходів на макроекономічному та регіональному рівнях.
28. Економічна ефективність мотивації ресурсозбереження на рівні підприємства.
29. Недоліки оцінки ефективності ресурсозберігаючих проектів на сучасному етапі.
30. Напрямки удосконалення існуючих методичних підходів до оцінки соціо-еколого-економічної ефективності ресурсозбереження.
31. SWOT-аналіз та зарубіжні методики оцінки еколого-економічної ефективності ресурсозбереження.
32. Принципи формування інформаційної системи ресурсозбереження на мікрорівні.
33. Основні напрями практичного використання інформаційної системи соціо-еколого-економічних показників ресурсозберігаючої діяльності на підприємстві.
34. Показники оцінки соціо-еколого-економічного рівня ресурсозберігаючої діяльності.
35. Організація моніторингу та управління ресурсозберігаючими процесами на підприємстві.
36. Поняття і завдання багаторівневої системи моніторингу ресурсозбереження.
37. Принципи соціо-еколого-економічного моніторингу ресурсозбереження.
38. Індикатори розвитку ресурсозберігаючих процесів.
39. Організація територіального моніторингу та управління ресурсозбереженням.
40. Принципи і нормативно-законодавча база сучасної ресурсозберігаючої політики.
41. Еколого-економічні важелі стимулювання ресурсозберігаючих процесів.
42. Проблеми ресурсозбереження та шляхи їх вирішення.

43. Передумови розвитку ресурсозберігаючих процесів у вітчизняній економіці.
44. Стан і проблеми управління ресурсозбереженням в Україні.
45. Пріоритети ресурсозберігаючої діяльності в Україні.
46. Регіональні аспекти вдосконалення управління ресурсовикористанням.
47. Принципи формування і розвитку ринку ресурсозбереження.
48. Попит і пропозиція на ринку ресурсозбереження.
49. Структура ринку ресурсозбереження.
50. Інфраструктура ринку.
51. Проблеми ринку ресурсозбереження в Україні.
52. Глобалізація та її вплив на ресурсозберігаючі процеси.
53. Тінізація економіки та її вплив на ресурсоємність ВВП країни.
54. Національні законодавчі і нормативні акти у галузі ресурсозбереження й охорони навколишнього природного середовища.
55. Стандартизація ресурсоспоживання та її розвиток в Україні.
56. Екологічна сертифікація та її розвиток в Україні.
57. Екологічна та енергетична паспортизація господарських об'єктів.
58. Аудит ефективності ресурсовикористання та його розвиток в Україні.
59. Менеджмент ресурсовикористання: світова та національна практика.
60. Пільгове оподаткування ресурсозберігаючих технологій та продукції: світова та національна практика.